

1. Michaelis / Joh. Georg / diff. de viro stante
inter Myrtos, Halle 1739.

2. Moller / Christoph Gottfr. / diff. de genuina
vorum xarakter et ypostasi notione,
Lippie 1738.

3. Mosheim / Joh. Laur. / diff. de Jesu Christo
vindice dogmatis de mortuorum ad
vitam reditu, Helmst. 1740.

4. Müller / Gottfr. Ern / diff. de papolatris.
Lippie 1726.

Müller / phil. / diff. de jure Dei in Homines,
Jena ~~1767~~ 1701.

diff. de regno Israelii restaurato,
do, Jena 1704.

crocodilus lachrimans, Jena 1733

diff. de Jesu Christo deandropo, Jena
1704

Müller / Cusp. Gottfr. / diff. de gloria
herundi, Jena 1661.

17
Q. D. B. V.
DISPUTATIO THEOLOGICA,
DE
BONA INTENTIONE,
PLERORUMQUE OMNIUM SE-
CTARIORUM ASYLO,

Quam,
SUB AUSPICIIS
RECTORIS MAGNIFICENTISSIMI,
SERENISSIMI PRINCIPIS REGII AC DOMINI,
DN. FRIDERICI AUGUSTI,
ELECT. SAX. HEREDIS,
ETC. ETC. ETC.

PRÆSIDE
DN. JO. GEORGIO NEUMANNO,
SS. THEOL. D. ET P. P. CONSIST. ECCLES. ASSESSORE
ET ACADEM. BIBLIOTHECARIO,
DOMINO PATRONO, AC PRÆCEPTORE SUO,
per omne vitæ spatium colendo,
Ad diem Julii MDCCVI.

tuebitur,
BALTHASAR GEYDER, NORDLINGENS.
AUCTOR ET RESPONDENS.

Recusa, Anno 1711.

Q. D. B. N.

DISPUTATIO THEOLOGICA

DE

BONAN

TENTIONE

PLEBROUMQUE OMNIUM SE

CTARORUM ASYLO

Q. D. B. N.

RECTORIS MAGNIFICENTISSIMI

SERENISSIMI PRINCIPIS REGNI AC DOMINI

DN. FRIDERICI AUGUSTI

HELECT. SAX. HEREDIS

ET C. ET C.

P. R. S. I. S.

DN. JO. GEORGIO NEUMANNINO

SS. THEOL. D. ET P. P. CONSIST. BOCHER. ASSESSORE

ET ACAD. BIBLIOTHECARIO

DOMINO PATRONO, AC PR. ACCEPTISSIMO

per omnes vite spatium

Ab anno Julii MDCCLVII

BALTHASAR GEYDER

VINDOBONENSIS

7. N. 7.

§. I.

Um nihil in rebus humanis, ita fauste feliciter agatur, quod non vel error aliquis occupet, vel vitium contamineat; haud facile alia, in palliandis criminibus *προφασις*, ita frequens & vulgi sermonibus trita est, atque *bona intentio*; quippe quam non tantum aperte flagitiosi, ubi ad iudices peruentum est, sed etiam hypocritæ, qui de fraude convicti sunt, delictis suis prætexunt.

§. II. Inter hypocritas vero, cum etiam Hæretici, & quicumque Sectarii, ex Christi iudicio, referantur, omnium secularum fidei perspectum, ipsaque comprobatum experientia est, sub hac maxime larva plerosque omnes delituisse, hanc in scenis & pulpitis suis decantasse, hac denique propemodum una, non incautis tantum, sed vel perspicacissimis aliquando imposuisse.

§. III. Jam pridem ante nos, hoc argumentum ex instituto tractavit Drexelius, Pater Ignatianus, duobus quidem Libris, de *Recta Intentione*, copiose, nec inerudite scriptis, quorum altero, *Intentionem bonam, malam, indifferentem ac denique nullam* explicat, altero vero *bonæ intentionis comites*, ut vocat, *sive hostes; ut pote, inanem gloriam, iudicium temerarium*, denique & *signa ejus, præmia* enumerat. At si dicendum quod res est, nec *αξιθηται* Philosophicam in describenda accuratisque limitibus distinguenda *Intentione* observat (cum ne descriptionem quidem bonæ Intentionis

præmiserit) nec idoneis & veris, sed fabulosis maximam partem exemplis, lemmata, quæ posuit, illustrat? certe scopum, quem nobis in præsentî præfiximus, non attingit. Multo autem exquisitius in hoc argumento versati Doctores Scholastici sunt, & ex veteribus quidem *Bonaventura*, ingeniosus homo, & in explanandis Lombardi sententiis perspicuus, quem deinceps magno numero secuti sunt alii, sive Moralis, sive Casuistica Theologia Interpertes, qui modo latius explicarunt hanc doctrinam, modo cumulatis, ut solent, quæstionibus involverunt magis, parum tamen quod ad usum & scopum nostrum transferri possit, attulerunt.

§. IV. Plurimum autem refert, hanc Tractationem a nomine ordiri. Cum enim omnis doctrina verborum juxta & rerum cognitione absolvatur, vocabula certe, ceu rerum indicia & notæ hoc minus fastidiri debent, quo pluribus quandoque involuta sunt ambiguitatibus, a quibus nisi mature liberaveris illa, nec ipsius rei evitari poterit confusio. Equidem dolet Gabriel Vazquezius, nec apud Aristotelem, Philosophorum Principem, nec apud quenquam Græcorum Patrum, vocabulum quod *Intentioni* exacte respondeat, reperiri. *Disp. XL. C. II. art. 1. p. 276.* Sed supervacaneam hanc ἀκρίβειαν esse existimo; nam quæ apud Aristotelem occurrit προαίρεσις vox, a Cicerone, aliisque Scriptoribus Romanis constanter *propositum* appellatur, adeoque *Intentionis* vim & potestatem satis exhaurit. Est enim προαίρεσις judice hoc Philosopho, ἀπὸ τῆς προαίρεσῆς dicta, προαίρετόν vero idem, ac ὡς ἐν τῷ ἑτέρῳ αἰρετόν, id est: *Quod præ aliis optabile & amplectendum, Libr. III. Et b. IV.* Non nego quidem, προαίρεσιν si pro consultatione accipiatur & *potentiam cognoscitivam* arguat, a Synonymis *Intentionis* excludi quandoquidem βουλευσις seu consultatio actus tantum intellectus est; nec consultamus de finibus, sed de mediis ad finem

nem ducentibus: ἢ περὶ τῶν τελῶν, ἀλλὰ περὶ τῶν, πρὸς τὰ τέλη,
ut ibidem tradit Philosophus; attamen ubi desiderium vo-
luntatis notat & ὄρεξιν, sive appetentiam includit, ex anteceda-
nea ἐγλέσσα subortam, quo sensu Philosophus pergit: ἐκ
τῆ βυλεύσασθαι γὰρ πρὶν αὐτες, ὀρεγόμεθα κατὰ τὴν ἐγλέσσειν. id est:
postquam consultatione adhibita, de re consultavimus, juxta hanc
consultationem eam appetimus. Libr. III. C. V. Etb. tum certe pa-
rum, aut nihil discriminis inter Proaresin & Intentionem in-
tercedere, dixerim. Quod enim Græcis est, ἐκ προαίρεσιν ali-
quid facere, id Latinis Scriptoribus, de industria & voluntate
ex instituto, deliberatione, dedita opera, studioque & cupiditate,
aggredi aut perficere. Solent enim ista, per Expolitionem
ut Rhetores vocant, non raro cumulari, juxta illud Tullii:
de voluntate tua, ut simul simus, vel studio potius, & cupiditate
nihil dubito. Libr. XII. Epist. 26. ad Atticum.

§. V. Nec in Sacris desunt vocabula, quæ Intentionis vim & significationem exprimant. Nam Bonaventuræ judicio Lib. II. d. XL. Illud Christi effatum Matth. VII. v. 17. 18. de bona arbore fructus bonos faciente, huc pertinet. Quandoquidem nomine arboris bona, non tam mentem, quam voluntatem significari Interpretes docent, ex qua, si mala fuerit, non possunt non, velut ex radice mala, vitiati fructus exfurgere. Utut rectius, de homine fideli; & cum DEO reconciliato, explicandum id esse, contextus svadeat. Sunt etiam, qui illam Servatoris sententiam huc referunt: Lucerna corporis est oculus, quum igitur oculus tuus fuerit simplex, totum quoque corpus tuum lucidum erit: quod si malus fuerit, etiam corpus tuum tenebrosum erit. Luc. XI. v. 34. Quem locum de recta intentione quoque Augustinus explicat, apud Drexel Lib. I. G. III. Quod enim Lucerna in domo, aut quod oculus in corpore est: idem mens & affectus voluntatis in anima. Si proinde sincerus sit oculus intentionis, nec pravis affectibus obfuscat, totum quoque hominis corpus, id est integrum hominis officium ad regulam honestatis dirigitur. Itaque præclare Gregorius:

gorius: Quid per oculum inquit, exprimitur, nisi opus suum praeveniens cordis intentio? Quae priusquam se in actione exerceat, hoc jam quod appetit, contemplatur. Et quid appellatione corporis designatur? nisi unaquaque actio, quae intentionem suam quasi intuentem oculum sequitur. Lucerna itaque corporis est oculus, quia per bonae intentionis radium, merita illustrantur actionis. Lib. XXIX. Mor. C. VI. Denique, cum omnis actio moralis, & ad legem ceu regulam normanda, & ex bona intentione aestimanda sit; utrumque illo Christi praecepto, contineri Celeb. Pufendorfius observat, quo DEVM & proximum, ex toto corde, ex tota anima omnibusque ejus viribus; id est plenissima ut ipse interpretatur, intentione diligere jubemur. de Jur. Nat. & Gent. Lib. I. c. VIII. p. 35.

§. VI. Sed, ut ad rem ipsam propius accedamus; non est nobis in praesenti cum Dialecticis negotium, qui intentionem aliam primam, aliam secundam faciunt, & primam quidem vocant nomen primae impositionis, ut homo, secundam vero, nomen secundae impositionis; ut homo est vel genus vel species, id quod latius explicat Dominicus de Flandria, Thomae subtilissimus Interpres, ita pergens: Prima Intentio sive prima conceptio, est primarius conceptus, quam habemus de re. Ex hoc autem quod primo concipio naturam hominis per reflexionem operationis intellectus supra se ipsum, concipio ipsam naturam esse in pluribus numero differentibus. Et ideo ipsi attribuitur nomen secundae intentionis, scilicet species. Ex quo patet, quod homo non est prima Intentio, sed est terminus significans immediate primam Intentionem. Similiter species, non est secunda Intentio, sed est terminus significans secundam conceptionem sive Intentionem, ut patet ex Logicabilibus. L. I. Metaph. Arist. p. 205.

§. VII. Nec in praesenti moramus Intentionem, quam Pontificii in Ministro Ecclesiae requirunt, Sacramento- rum administratione defungere. Nam eo fervoris Tridentina Synodus progressa est, ut anathemate vibraret quos-
cun-

cunque fecus sentientes. Ita enim Sess. VII. Can. XI. verba sonant: *Si quis dixerit in Ministris, dum Sacramenta conficiunt & conferunt, non requiri Intentionem, saltem faciendi quod facit Ecclesia, anatHEMA sit.* Nimirum, Intentionem Ministri in genericam dispescunt, qua *Minister Ecclesia intendit facere quod facit Ecclesia*, & specificam, quam rursus vel actualem faciunt, qua actu intendit Sacerdos, ex ritu Ecclesia celebrandi Missam, vel habitualem, quæ dicit habitum derelictum ex actu Intentionis frequentato, vel denique virtualem, quæ ex virtute Intentionis actualis, veluti ex radice procedit in opus. Jam nec actualem, nec omnino semper habitualem, a Ministro Ecclesiæ requiri ajunt, sed virtualem sufficere, veluti rem explicat Gabriel Biel *Expos. Liter. Sect. VI. f. 8.* Utut in hac causa mirum quantum dissentiant Scriptores Pontificii. Nam quidam Thomam secuti, habitualem ad perfectionem Sacramenti existimant sufficere, alii ad mentem Scoti, non habitualem sed virtualem exigunt, quippe quam hujusmodi esse dicunt, ut Minister sub ingressum templi saltem cogitaverit de ad ministrando Baptismo, licet postea cogitationibus distractus, ne animum quidem Sacris intentum amplius habeat. Quos proinde ceu fratres Cadmæos inter se committit Chamier, nec aliud discrimen inter virtualem & actualem esse ostendit: quam si quis dicat: *mulierem mediam esse inter hominem & pecudem, cum tamen sit homo etiam ipsa* *Pansfr. Libr. I. C. XIX de Sacr.* Nos si quid in hac Controversia perspicimus, Intentionem Ministris aliam ad integritatem Sacramenti, aliam ad qualitatem Ministris spectare dicimus; illa facit, ut actio Sacramenti juxta institutionem Christi, ex consensu Ecclesiæ orthodoxæ celebretur, quam quidem quia muneris ratio exigit, equis neget Ministro Ecclesiæ incumbere? hæc vero, quæ ad fidem vitamque ejus pertinet, & Sacerdotem ornat juxta & perficit, dignam quidem Ministro Ecclesiæ esse docemus, neque tamen si deficiat, quicquam vel integritati Sacramenti,

menti, vel ejusdem, fructui decedere existimamus. Namque hoc illud est, quod jam suo tempore in Pontificiis notant pii Confessores, ideoque *Art. VIII. A. Conf.* eosdem stringunt, sed qua sunt moderatione, non nisi in Donatistis; qui sentiebant *Ministerium malorum inutile & inefficax esse*. Nec aliter statum Controversiæ B. Chemnitius format: *rixæ inquit; non sunt de lana caprina, quando de Intentione Ministri disputatur, sed de re magna, & de consolatione, qua conscientis necessaria est, agitur: an scilicet fides, veritatem & efficaciam Sacramentorum querere & constituere debeat in veritate DEI instituentis & in virtute DEI promittentis, & juxta promissionem in actione Sacramentorum operantis: an vero divina illa veritas & virtus suspendenda sit ab hominis Ministri cogitatione, fide & Intentione?* Exam. Concil. Trid. p. 225. Itaque cum & in hac causa suspectum olim sese reddidisset Calixtus, postea vero per *Intentionem baptizantis*, nihil aliud sibi, quam quod formam Baptismi absolvat, intellectum fuisse responderet, hanc Calixti explicationem, ut menti Aug. Conf. conformeret, hanc Calixti Glassius, ac probat. *In dem Bedenden von den Helmstädtischen Streitigkeiten*. p. 110. Ut proinde non dubitem, eandem hanc esse, quam nobis denuo Pietistæ movent, camarinam: quippe qui Ministrum Ecclesiæ, cujus bona Intentio vel factimonia spectata non sit, efficaciter & cum fructu, vel annunciare DEI verbum, vel administrare Sacramenta posse, cum Donatistis & Pontificiis, inficiantur. vid. Theolog. Argent. *Abgendshtiger Bericht von der Pietistischen Bründerschafft*. C. IV. §. 15. p. 222. seqq.

§. II. Sed de his veluti *in wa. p. 60.* Nunc enim quid ipsa Intentio sit, videndum, & ex Scriptoribus potissimum Moralibus explicandum est. Ne vero ex eorum mente, desit descriptio; *Intentio*, morali sensu accepta, *nihil aliud, quam actus voluntatis elicitus est, quo illa ad finem per*

per media assequendum sollicitè annititur, ut eo tandem fruatur. Qui
 vel per actum Intellectus, vel per motum appetitus rationalis; vel per desiderium efficax Intentionem definiunt, eorum
 in presenti, causas non moramur. Ac ne cum illis quidem
 contendimus, qui per actum mixtum, id est rationis æque ac
 voluntatis, Intentionem describunt, quam sententiam Bona-
 ventura propugnat. *L. II. d. 38.* a quo tamen ceteri ferè omnes
 disident, & solius voluntatis actum esse contendunt, cum or-
 dine ad Intellectum proponentem seu dirigentem, ut loquitur Vaz-
 quez. *Disp. in Prim. Secund. ar. 1. DXL. p. 274.* Sed facile componi-
 tur hæc liticula, distinctione, in circulis Philosophorum usita-
 ta: siquidem intellectus ad Intentionem concurrat, antecedenter,
 remote ac præsuppositivè; voluntas vero proxime, formaliter
 atq; elicitive, sic, ut sine appetentia finis (quam omnes norunt
 actum voluntatis esse) ne concipi quidem posse Intentionem,
 existimem; *conf. B. Ræbrenseus* noster qui in hoc studii ge-
 nere vix habuit parem, *Prudent. Moral. P. II. C. III.* Porro
 autem actus voluntatis, in elicitos seu interiores, & in impera-
 tos seu exteriores, distingui constat; ac priores quidem illi
 sunt, quos voluntas proxime, vitaliter & immediate per se ipsam
 producit ac in se recipit, cujusmodi sunt; amor, desiderium,
 electio, & delectatio; posteriores vero, imperati vocantur, quod
 voluntas in alias potentias quoddam quasi imperium sibi
 sumat, easque ad operandum compellat & adigat. Ut pro-
 inde nihil obstat, quo minus Intentionem ad actum voluntatis,
 & illum quidem elicivum referamus. Quandoquidem
 in eo, ceu genere; amor, desiderium, electio, delectatio & Intentio
 conveniunt. Quo de conferendus *Azorius in Inst. Mor. p. 47.*
 §. IX. Sed nec dum satis constat, de Intentionis natura & in-
 dole, nisi in rationes ejus specificas inquiramus, easdemque
 per leges methodi, ex causarum συνδρομῶν colligamus. Itaque
 hic actus I.) ratione subiecti, ab animantibus intellectu caren-

B

tibus differt, & solis hominibus vindicatur, qui ratione
 & voluntate pollent. Tamen si bruta enim etiam animalia
 bonum sibi jucundum, seu finem appetant, tamen cum
 nec percipiant proportionem mediorum, ad finem ordi-
 natam, nec ipsammet eligant media, ad finem consequen-
 dum idonea; ultro patet, *Intentionis actum*, proprie loquen-
 do, iis tribui haud posse. Itaque *ὁρμην* quidem, sive instin-
 ctum naturalem brutis competere dixeris, quo in bonum,
 naturæ suæ congruum, ferantur; minime vero *Intentionem*,
 ex prævia mediorum electione profectam. Sic enim v. g.
 aranea telam exorsura, non intendit capere muscas, nec
 ideo muscas captat, ut famem sedare & conservare na-
 turam intendat, sed omnia hæc naturali quodam impe-
 tu, quem DEUS, per naturam eidem inseverat, perficit,
 Qua de re vid. *Thom. 1. 2. q. 12. a. 5. q. 13. Layman. Thom. Moral.*
L. 1. C. II. p. 15. Deinde II) ratione objecti, a ceteris actibus confi-
 milibus distinguitur *intentio*. Nam *electio* pro objecto agno-
 scit media, *delectatio*, circa finem jam obtentum, in quo ac-
 quiescit, occupatur; *Intentio* contra non nisi finem respi-
 cit absentem, eundemque per media obtinendum. Ex quo
 simul illud conficitur, prorsus non coincidere *Intentionem*
 & *finem*. Etsi enim interdum pro *fine*, ex vulgi sermone
 accipitur, tamen, in præsentia, vulgi ratio habenda non est,
 quandoquidem finis ipsummet est objectum, in quod fertur
 Intentio, quod unice appetit & quærit; Intentio vero actus
 est, qui ab hoc objecto, sive turpi sive honesto, specificatur.
 Ubi quidem & de eo disquiritur: num quis possit plures si-
 mul intendere fines? nec quicquam dubii est, de *finibus, sibi*
invicem subordinatis, quandoquidem Studiosus intendere si-
 mul potest & dignitatem Ecclesiasticam, & salutem Ecclesiæ,
 & DEI gloriam, & suam ipsius utilitatem; Sed, num plures,
 & illi quidem non subordinati invicem fines, appeti simul que-
 ant, quæstio est? ut: num quis dignitatem militarem simul
 &

& Episcopatum : spartam Consulis oppidani, & Professoris Academici, ambire queat? Quod concedendum esse, res ipsa loquitur *Uti enim*, Vazquez inquit, *intellectus plura intelligere potest, per modum plurium, non tamen ita perfecte, ac si per modum unius: aut ut unum solum cognosceret, eodem modo voluntas potest appetere plura, per modum plurium, non tamen tanto conatu ac perfectione, quanto appeteret, si ea per modum unius, aut unum tantum appeteret* Disp. L. in Prim. Secund. q. 12. art. 4. p. 279. Porro III.) *Et* mediolorum mentio injicienda fuit, in *definitione Intentionis*; quippe quorum electionem supponit agens, qui ad finem adspirat. Ubi enim nulla mediolorum ratio habita fuit, nec adeo consultatio præcessit atque electio, imperum quidem id dixeris atque præcipitantiam, non vero Intentionem, cordato homine dignam. Imprimis autem IV.) *ratione Formæ*, in efficaci studio nisque, & conatu confisterie Intentionem, statuimus. Quod uno quidem vocabulo *ἰσχυρῶς* Aristoteles supra dixit. Scriptura autem eleganti quadam *ἐπιθυμία*, hunc nisum atque conatum per *studium totius animæ, totius cordis, mentis, omniumque virtutum* exprimit, ad Intentionis formam plenius describendam. Atque hoc pacto, ab actu *spei & desiderii* satis distinguitur; cum plerique omnes sperent æternam salutem, quin & desiderent, neque tamen eo efficaciter annitantur. Quod scite explicat Vazquezius cum *spes & desiderium* inquit, *possunt manere in ratione simplicis & inefficacis affectus, quia servantur in finem suum, sed non ut consequendum, Intentio autem semper est efficax affectus opere consequendi finem* Vazquez. Dist. XL. art. 2. p. 276. Denique V.) *Finis* adjiciendus erat, quem in ipsa finis obtenti fruitione collocamus. Ideo enim brabeum intendit cursor, ut suum illud reddat, ejus etiam præstantia fruatur, eodemque se perpetuo oblectet.

§. X. Ceterum, cum finis, quem homo, ceu objectum suum,

B 2

per

per sequitur, vel natura sua *bonus* sit vel in se *malus* ac *vitiosus*; hinc sponte resultat distinctio, invulgo nota, qua Intentio, in *bonam* atque *malam* dispescitur. Finis enim, ut pervulgatum illud habet, *discriminat actiones*, utut formam actionibus non largiatur. Ac de mala quidem *Intentione* nihil addo; nisi quod in *occultam*, seu *specie recti obiectam*; & *apertam*, seu *publicam* distingui possit, ultra proinde gravio-rem det pœnam, disquirunt Doctores. Nam, etsi hi modi actionem non variant, plurimum tamen augment ejus pravitatem, vel imminuunt. Quid, quod aliquando novam actionis speciem generent, atque hoc gravius puniantur. Quo pacto *furtum* cum occulte peragitur, specie differt a *rapina*, similiter *obrectio* a *contumelia*, & sic in ceteris. *vid. Less. de Jusf. & Jur. Libr. II. C. 12. p. 113.* Quantum ad *bonam intentionem* spectat, ea vicissim vel *inadequate talis* est, quæ alias etiam *Intensio boni*, ab objecto suo, vocari solet; vel *adeguate & complete dicta*, quæ, dum bonitatem actionis, secundum omnes causas & circumstantias involvit, cum ipsa *actione* bona retrocurrit. Nobis tamen in præsentî de *Intentione*, *priori sensu* accepta potissimum sermo est. Dum non de *actione bona* in universum, sed de hoc præcipuo ejus requisito, scilicet *bona*, in cœpto negotio, *Intentione*, disquiramus.

§. XI. Itaque princeps, in hoc argumento, Quæstio huc redit: *an si quis in causis fidei quicquam immutet, prætensa bona Intentione, a præposero novitatis studio, excusari possit?* Quod quæritur antequam expediamus, de *bonitate morali actionis*, pauca quædam præmittenda sunt, ne æra feriamus, sed lucem fœneremur dicendis. Nimirum præclara est regula, quam ex Dionysio Areopagita, plerumque, petunt Doctores Moralis Prudentiæ: *Bonum est ex integra causa, malum ex quovis defectu.* Nec nego, hoc velut compendium dictorum esse,

esse, apud Dionysium, postquam de origine mali & boni
fufius disputaverat. *Libr. de Div. Num. C. IV. p. 263.* Sed cur ex
Pseudo-Dionysio arcessamus? quod multo disertius, expli-
cat divinus Legis moralis interpres, Jacobus: *qui perspexerit*
in Legem perfectam libertatis, (id est; quæ libertati Christianæ
convenit Gal. C. V. v. 13. 14.) & permanserit in illa; hic ubi
non fuerit auditor obliuiosus. sed effector operis; beatus (excul-
patus) factus suo erit: Qui vero Legem seruauerit totam offende-
rit autem in uno, factus est omnium reus, Jac. C. I. v. 25. & C. II. v.
10. Quod, uti ad constitutionem actionis moraliter bonæ suffi-
cit; ita plenitudinem officii, Christiano homine digni, non-
dum exhaurit; nisi illud Pauli insuper accedat; Quicquid non
est ex fide, peccatum est. Rom. C. XIV. v. 23.

§. XII. Atque ut paulo clarius id pateat, actionis bonitas,
vel *νομικός*, consideratur, quatenus Legi divinæ conformis est,
vel *ευαγγελικός*, in quantum fide animatur, & a Subjecto, cum
DEO reconciliato proficiscitur. Ac proinde distinguen-
dum diligenter est, inter *formam* bonæ actionis *essentialem*,
quæ spectatur in statu absoluto; & *accidentalem*, quæ homi-
nem respicit sub statu gratiæ & Evangelii: illa consistit in
congruentia cum Lege; hæc in sanctificatione fidei. Quod si
cum lege congruunt *opera*, tum moraliter *bona* dicuntur,
ubi vero ex fide oriuntur, tum demum DEO *grata* atque
accepta redduntur; Quandoquidem, *sine fide, impossibile est pla-*
tere Deo. Hebr. C. XI. v. 6. Utrumque igitur ad actionem ho-
minis Christiani concurrat, necesse est; cum verbum Le-
gis, quod rationem *normæ & regulæ*, tum verbum Evange-
lii, quod rationem *principii immediati* sustineat. Per illud
quidem *actio* redditur bona, per hoc vero *Subjectum* agens
bonum evadit, ut, docente Christo: *instar bonæ arboris sit, quæ*
fructus etiam sibi similes, id est, bonos ferat. Matth. C. VII. v.
17. Nam sicut palmes, Christus inquit, non potest ferre fructus

a se ipso, si non manserit in vite, ita nec vos, nisi in me manseritis; ego sum vitis, vos palmites; sine me non potestis facere quicquam. Job. C. XV. v. 4. 5. Congruat igitur opus Legi divinæ, quod peragit homo non renatus, tamen adhuc *ἔργον ἀναγρον* seu opus *infrugiferum* erit. Epb. c. V. v. 11. Sed tum demum erit fructuosum, Deoque acceptum, cum ex fide promanaverit, ceu *fructus Spiritus Gal. c. V. v. 22.*

§. XIII. Quæ vero illa *αὐτὸφρον* causarum sit, unde actio moraliter bona dicatur, de eo præcipiunt Moralium Doctores; & bonitatem, vel *intrinsece* & *a priori*, spectant vel *extrinsece* & *a posteriori*. Saltem in eo non conveniunt satis, an concursus ille causarum, an vero conformitas cum recta ratione *internam* boni rationem constituat? *Vera* & *interna ratio boni* & *mali moralis*, Hornejus inquit, *in sola illa conformitate cum recta ratione* & *lege, aut exorbitantia ab ea consisit*. Dico *internam* hanc esse *rationem* ejus: *Quod si enim id externum est, ut quidam vult, ecquid internum erit?* *Philos. Moral. Libr. II. C. VII. p. 250.* In quo quidem veterum complurium impetrat consensum. At qui tamen paulo exquisitius in hoc argumento versantur; Bonitatem Actionis moralis *intrinsecam* ponunt in perfectione, actioni in genere moris inesse debita; *extrinsecam* vero æstimant ex conformitate actus cum lege, ceu regula. Atque hoc ipso evincunt, bonitatem moralem *antecedenter* se habere ad voluntatem divinam. *Ratio, quod alii actus extrinsece sunt boni, alii intrinsece mali, antecedenter quoque ad divinam voluntatem, petitur ab objecto, ejusque ratione morali immutabili, ex eo, quod, & prout aliquid cum ipso objecto tum humana natura est immutabiliter sub ratione quadam morali conveniens, ut præclare docet Vener. D. Zentgravius, ubi de hoc argumento ex instituto agit, Orig. Jur. Nat. p. 168.* Itaque prima & principalis bonitas ab *Objecto* est, dum voluntas fertur in rem per se honestam, qua cum actus voluntatis unitur

unitor quasi & copulatur. Nam ut moralitas competit
objecto, ita quoque actui, in unione morali spectato, a quo
mediante ista unione, suam cum bonitatem, tum malitiam
obtinere. Sic, quia DEUS per essentiam bonus, atque adorabi-
lis est, amoris atque adorationis actus ei sic conveniunt, ut
cum hoc objecto copulati, primam suam bonitatem hinc
impetrent, adeoque, vel inde actus boni appellentur. Quem
admodum ex adverso, idolum, ex lapide vel auro confectum,
nec, natura bonum, nec adorabile est, eoque amorem &
cultum respuit, nec si ametur vel adoretur, moralem bo-
nitatem actui impertitur. Itaque & ratio illa objectiva præ-
ceptum fundat de amando & colendo DEO: ut in objecto
per se indifferenti, bonitas actus a præcepto demum oria-
tur. Id quod Lud. Molina sic edisserit: *Obligatio Juris Naturalis
oritur a natura objecti, & diffundit sese in præceptum; sicut e
contrario, obligatio juris positivi oritur a præcepto & sese diffun-
dit in objectum. De Just. & Jure T. I. D. III. n. 2.*

§. XIV. Altera bonitatis moralis species a Fine confurgit.
Sicut enim inquit, Thomas, in 2. Sent. q. 18. a. 4. esse rei dependet
ab agente & forma, sic bonitas rei a fine. Ac proinde amare &
colere DEUM, bonum quidem ex objecto, accedat vero
oportet, ut id fiat, non alio animo atque proposito, quam ut,
qualicet, Creatoris gloriam promoveamus, eidemque inter-
nam animi submissionem, gratamque infinitorum benefici-
orum memoriam declarem. Utramque bonitatis speciem
cum Apostolus in cultu gentilium desideret, ideo illum de-
testatur: nam loco DEI imaginem hominis & bestia coluerant, &
creaturas extulerant supra eum, qui condidit illas, nec, quantum
ad finem attinet, DEUM glorificaverant. Rom. C. 1. 23. 25.

§. XV. Tertiam bonitatis moralis speciem a modo agendi dedu-
cunt auctores, quem circumstantiarum nomine comprehen-
dunt.

dunt. Græci *περίστωες* appellant, sumpto a Rhetoribus, ut videtur, vocabulo, qui peculiare quoddam causarum genus *περίστωες* nomine efferunt, Quintiliano dicente; *hoc genus argumentorum ducamus ex circumstantia, quia magis non aliter dicere non possumus. Libr. X. C. V.* Aristoteles, has circumstantias *κατὰ τὰς* id est, *singula* appellat; haud dubie, quod singularia quasi actionis sint, ex quorum concursu, vel nova bonitatis & malitiæ species oriatur, vel mirifice augeatur. *Libr. III. C. II. Ethic.* Unde Vazquez colligit, *circumstantias non esse accidentaria extrinseca actionis; quæ si tantum tribuant modum accidentarium, additum substantiæ ipsius, sed esse singularia aut circumstantias ad substantiam actionis & non modum accidentarium ipsius pertinentia. Diss. XXX. in Prim. Secund. p. 209.* Quamobrem non desunt, qui distinguunt circumstantias, in *essentiales & accidentales*. Ac priores quidem vocant, quæ ad actus honestatem, vel turpitudinem, omnino sunt necessariae, ac novam vel bonitatis, vel pravitatis speciem gignunt; Posteriores vero, quæ moralitatis actum augent saltem, vel imminuunt: quod de nos uberius informavit Dn. Præses in *Theol. Morali atque Casuistica*, nuper admodum finita. *P. II. Sect. II. Q. XII.* Sed nec de numero circumstantiarum inter se autores, qua veteres, qua moderni conveniunt. Rhetores enim, has circumstantias, quasi locos enumerant, adeoque *decem*, ut plurimum, sedes constituunt, ex quibus argumenta depromantur. Quem numerum alii vicissim excedunt, uti ex libellis methodicis notum est. Moralis autem Prudentiæ doctores, Aristotelem secuti, *septem* potissimum designant circumstantias, quarum in quolibet actu sese necessitas exserat. Ita enim Aristoteles præcipit, ut in quavis actione, observetur: *ris* seu *Quis*, deinde *ri* seu *quid*; ulterius, *ubi* seu *circum quid*; porro *quomodo* quo velut *instrumento*; præterea *ubi*, *quomodo*; amplius: *in quo*, scilicet *tempore* vel *loco*, &

& denique *ἕνεκα τίνος*, *cujus gratia* suscipiatur *Arist. L. III. c. 2.*
 Scholastici autem, Thoma, ut Vazquezius notat, auctore,
 hoc versiculo, *τὸ περὶ αὐτῆς* a cujuscunque actionis comple-
 ctuntur: *Quis? Quia? Ubi? Quibus auxiliis? Cur? Quo-
 modo? Quando?* Nec multum discedunt ab Aristotele,
 nisi quod hic *περὶ αὐτῆς* circa *quid*, distinguant a circum-
 stantia, *quid*; illi vero *locum & tempus* separarim nume-
 rent, quæ tamen Philosophus *τὸ ἐν τίνι* involvit. Fateor
 sane, nec omnes *circumstantias*, hoc *περὶ αὐτῆς* conti-
 neri, quod & jam pridem ab aliis observatum; nec *cau-
 sas* ipsas, a *circumstantiis* satis distingui, quandoquidem *τὸ
 Quis? causam efficientem*; *τὸ Cur? finem*; *τὸ Quid? Objectum?*
τὸ Quomodo? ipsam *formam*; tandem & ipsa *auxilia*, *can-
 sam instrumentalem*, seu *media* involvunt. Quo pacto non-
 nisi duæ *circumstantia*, proprie loquendo, superesse vi-
 dentur; scilicet *Ubi & quando*, seu *locus & tempus*. Atq; hinc
 est, quod adeo se fatigent Scholastici, in ipsa explicatione
 circumstantiarum. Nam per *τὸ Quid?* non *Objectum* actio-
 nis, cujusmodi est res aliena in furto, sed *quantitatem* indi-
 gitari volunt; utrum plus vel minus fur quidam surripu-
 erit; per *τὸ Cur?* autem, non *finem operantis*, qui cum *Inten-
 tione* coincidat, sed *finem operis* intelligi existimant. Alii *Inten-
 tionem* ipsam distinguunt, & *proprie formaliterque* sum-
 ptam, prout *actum intendendi*, seu *motum voluntatis*, in fi-
 nem, per media tendendis, notat, ad *substantiam actionis*,
 ut nos supra, referunt; *materialiter* vero & *objective*, pro
re ipsa intenta, id est, pro fine, quem persequitur voluntas
 accepta, circumstantiis annumerant. Interim, quæcung;
 vocis acceptio, locum inveniatur, *nullo tamen modo*, ut re-
 ce eò cludit Sandersonius, *Intentio sufficit ad hoc, ut actus ali-
 quis aliunde malus, fiat bonus. Tract. de Conscientia p. 54.*

§. XVI. Urique eo usque non sufficit *Intentio*. Nam,
 utur plena & perfecta videatur *actionis bonitas interna*, ha-
 tetenus explicata; tamē ad normam *reſtitutionis* examina

C

ta,

ta, sæpe adhuc defectibus laborat quam plurimis. Atque hæc illa *bonitas moralis extrinseca* est, quæ ex conformitate actus cum lege, seu regula, sua æstimanda venit. Cum vero ratio sibi relicta, vix rã rē vobis assequatur, *Rom. II, 14.* haud alia verior, vel ad dijudicandos errores accommodatior, regula existit, quam Lex, a Mose tradita, & a Christo repetita ac vindicata. Hæc enim ita perfecta est, ut nec *additionem* admittat, nec *detractionem*, *Deu. XII, 32.* In hac certe, vel rigidissimus Pharisæus perspicit, etiam *primos concupiscentia motus, cogitationes item & affectus exorbitantes*, peccatis accenseri, *Rom. VII, 7. Matth. V, 27. Matth. XV, 19, 20.* Hæc illa *lux semitis nostris*, quæ nullum non revelat peccatum, & quamvis transgressionem *avouias* seu *defectionis a Lege*, nomine describit. *1. Job. III, 4.*

§. XVII. Positis itaque his omnibus, bonæ actionis requisitis, rectum quidem officium, vel, ut Græci vocant, κατόρθωμα, hinc oritur, sed quia ex fide, profectum non est, nec ευαγγελικός bonum, nec dignum Christiano homine officium censeretur. Nam *charitas εκπίστειας ἀνυποκρίτως*, i. e. *ex fide non simulata*, est *1. Tim. I, 5.* Unde etiam fides per *charitatem operosa & efficax* dicitur. *Gal. V, 6.* Quin & *cor ipsius hominis, per fidem purificatur. Act. XV, 9.* Quo quidem fonte non purificato, quis rivulos sibi puriores polliceatur? *Nam impuris & infidelibus nihil purum est, sed pollutæ ipsorum mens & conscientia, Tit. I, 15.* Itaque Petrus, catenam virtutum nectens: primum quasi articulum, seu anulum, facit *fidem, cui virtutem, totumque virtutum choragium innectit, & dehinc colligit*, has actiones *non inertes aut infructuosas esse, 2. Pet. I, 5, 6.* Ex quibus omnibus manifestum est, multo plura, ad officium, cum *moraliter, tum Evangelice* bonum, Deoque acceptum, requiri, quam *bonam illam*, quæ, in Sacrorum innovatione, prætexi solet *intentionem*. Id quod adeo primum, pro neganda hac *Quæstione* argumentum est,

§. XIX.

§. XIIII. *Alterum*, quod hujusmodi Sacrorum Novatoribus opponendum, ex regula Paulina de promimus, quæ prohibetur, *non esse faciendam mala, ut inde eveniant bona, Rom. III. 8.* Nimirum, docuerat Apostolus, *per injustitiam nostram, vel maxime commendari justitiam DEI. v. 5.* (ex actio videlicet *λόγος* pro peccatis nostris,) ipsoque hominum mendacio, *veritatem DEI mirifice illustrari v. 7.* (Paganis scilicet de idololatria & superstitione, ex verbo DEI confictis.) Hinc irrisores & empætæ inferebant; quid igitur causæ est, cur *ἀνομίαν* & peccatum vitemus, unde tanta ad DEum justitiæ gloria redundet? & cur refugiamus idololatriam, atq; errores paganos, unde tam illustris reddatur DEI veritas? *agedum mala faciamus, ut hæc inde bona eveniant.* Quid ad hæc Apostolus? non verbis & disputationibus, cum iis agendum censet, qui blasphemabant veritatem cælestem; sed satis ipsis elenchi erat, hanc detorsionem dixisse *blasphemiam; justamq; illorum damnationem*, qui sub boni propositi specie, mala quæcunq; committere æquum licitumq; putabant, *v. 8.* Itaq; ex mente Apostoli in hunc modum argumentamur: Omnis actio, quæ justam condemnationem meretur, summopere vitanda, & detestanda est. Atqui, *mala facere, in bonum eventum, e. gr. sacra turbare, ad promovendam DEI gloriam & hominum salutem*, hujusmodi est actio; igitur ex judicio Apostoli summopere vitanda, & detestanda est.

§. XIX. *Tertio*, id confirmatur ex sententia Christi, Pharisæos & Scribas redarguentis, qui frustra Deum coluisse dicuntur; *docentes doctrinas, quæ non nisi hominibus mandata sunt. Matth. XV, v. 9.* Actionis bonitas, l. ex *Objecto* elucescebat: quando quidem *cultus ipsius DEI* erat; nec deesse videbatur *recta intentio*, cum & gloriam Dei & salutem proximi hæud obscure præ se ferrent. Sed, si ex vero rem dijudicemus, plane non ad regulam divinam normabatur cultus ille, quin, in super habito præcepto Dei, *de honorandis Parentibus*

traditionem quandam humanam introduxerant, de Parentibus, ob *κορβαῖς*, id est; *vorum DEO præstitum*, aliquando non juvandis. Siquidem juramenti formula se obstrinxerant liberi, ut de dono sacro, (sive cibus, sive potus, sive quidvis aliud vitæ humanæ subsidium esset,) nihil quicquam Parentibus, vel maxime indigis, concederent, sed responderent: *donum hoc, jam DEO devotum est, atque ex hac pietate in DEUM plurimum utilitatis, ad te redundabit; DEUS enim si quando indigebimus, mihi & tibi, quod in eius gloriam impendere, cumulate rependet, Vid. Calov. in b. l.* Atque hoc pacto plane everrebant officium, quo filii parentibus obligantur, dicente Christo: *irritum fecistis præceptum DEI, propter traditionem vestram, v. 6.* Nec proinde mediis peragebatur hic cultus, a DEO præscriptis, Servatore pergente: *docet is doctrinas, quæ sunt præcepta hominum v. 9.* Unde proclive est colligere terminos: Quicumque actus est transgressio Præcepti divini, ille haud dubio peccaminosus est. Atqui DEI cultus ex bona *Intentione* susceptus, sed nec ad Legem divinam, normatus, nec legitimis mediis peractus, est transgressio Legis. Ergo cultus divinus, ex *Intentione bona*, nec legitimis mediis, peractus, peccaminosus est. Major per se patet: Minor vero ex verbis Christi conficitur: *vos transgredimini præceptum DEI, propter traditionem vestram v. 3. 9.*

§. XX. Sed satis probationum est, in re tam manifesta, & jam ad liquidum producta. Nunc tandem, per institutionem, ex historia Hæresiologica, quosdam, sive Sectarios & Fanaticos, sive Hæreticos, ipsos, intuebimur, qui sub prætextu *bona Intentionis*, vel sacra immutarunt, vel sinistri quicquam, in casu Religionis, admiserunt. Ordiamur a pharisæis, & cum modernis Ecclesiæ Sectariis, rerum seriem finiamus. De Pharisæis, quorum jam mentio facta, res in propatulo est; bona quippe *Intentio*, *ex illorum Zelo*, dum *Christi discipulos ex Synagogis ejiciebant, & ex studio cultu*, quo
teie

sese gratiam promerituros credebant, satis elucescit, sed quibus mediis hunc promoverunt cultum? certe non nisi *cruenda Christi confessorum caede; nam vos interficient, inquit Servator, & cultum se prestare DEO arbitrabuntur, Job. XVI. 2.* Sed veram istius odii & persecutionis causam Servator *anisiu* statuit; *Ideo id facient, quod neque Patrem, neque me cognoverunt.* Atque hi ipsi sunt, qui *Zelum habent, & uar' ἐπιψωσιν Rom. X. 2.* Ignorantes enim DEI iustitiam, propriam sibi constituerunt iustitiam, nec DEI iustitiae, *que est ex fide, subditi suere. ib. v. 3.* in quem locum egregie commentatur B. Selneccerus: *quantumvis Intentio bona sit, inquit, humano iudicio, uideaturque pia, religiosa, Zeliptena & ad optimum finem directa, & Studium laude dignissimum sit, secundum arbitrii humani discretionem, ut uocant, delectum, iudicium, & censuram: tamen, si causa efficiens desit, hoc est, DEI uoluntas, mandatum & uerbum expressum non habetur, evanescit & confunditur omnis ἐδελωθηα, electio, studium, opus, cultus, imo est ἐδελωθηα & abominatio eorum DEO, secundum illud: Frustra colunt me mandatis hominum. Comm. in b. l. p. 237.*

§. XXI. Quod igitur, cultum Pharisaeorum deturpavit, ἐδελωθηα & propriae iustitiae studium, idem & Pseudo-Apostolorum causam suspectam reddidit. Hi enim ex Iudaismo conuersi, *observationem, cum Circumcisionis, tum Legis Moralis, ad salutem necessariam esse urgebant, Act. XV. 1. Gal. V. 3.* Equidem *Objectum* hujus disceptationis diuinum erat, ac per se laudabile; nec spernendus *finis*, qui intendebatur, ut per τῆς νόμου Legis Moisaicae, uoluntati diuinæ satis fieret, itaque νομικὰς, actio non uidebatur culpanda, praesertim, quod nemini Iudaeo utut conuerso, ante ipsum templi Hierosolymitani excidium, fas fuerit ritus & caeremonias negligere. Quandoquidem & Apostoli *horas precationis obseruasse, Act. III.*

nonnullos circumcidisse; *Act. XVI. 3.* aliquando ex præscripto Legis Mosaicæ, *votum fecisse, & caput rasisse*, leguntur, *Act. XIII. 18.* Sed si *εὐαγγελικῶς*, perpendamus hanc contentionem, plane nova hæc molitio erat, & consilio DEI adverfa: nam *δεὶ περιτέμνειν αὐτοῖς*, inquietabant, *καὶ παραγγέλλειν τηρεῖν τὸν νόμον Μωσέως. c. XV, 5.* Quasi dicerent: oportere legem servari, neque solam Christi gratiam sufficere ad salutem, nisi propria simul justitia, cum merito Christi conjungeretur. Quo ipso, ut notant Interpretes, *Syncretismum, Uudaismi & Christianismi*, meditabantur. Sed justo hos elencho stringit Apostolus: *Quid tentatis DEum* (id est, novum, & a consilio DEI alienum, quæritis salutis fundamentum?) *ut imponatur jugum super cervices discipulorum, quod neque Patres nostri, neq. vos portare potuimus?* addito simul aphorismo Evangelico: *credimus nos, per gratiam Jesu Christi, salvos futuros, quemadmodum & Patres nostri v. 11.*

§. XXII. Sed, dum in recensendis his sumus, mirum videri poterat, cur ad veteris peræque Fœderis exempla non respiciamus, & inde cum primis huic rei faciamus fidem. Nam sanctissimos etiam viros, ex *bona Intentione* gravissime aliquando lapsos fuisse, quotusquisque est, qui nesciat? Aaronem certe, nihil aliud, quam speciosius ille prætextus ad effabricandum Idolum, induxit. Animus quidem ipsi erat; populum duræ cervicis, compercere, & adeo amore *novi Idoli*, ceu publici monumenti, in officio, DEO præstando, retinere. Tantumque abest, ut verum DEO cultum denegarit, ut potius exstructo altari, ipsimet Jehovæ solennia parare, eidemque victimas, sub simulachro vituli fusorii, facere allaborarit: quasi, *pravo hoc medio*, majorem populi apostasiam cohibiturus, *Exod. XXXII, 23.* Verum quantopere ob hoc facinus exarsit

rit ira DEI ex horribili illa, qua tria virorum millia consumpta sunt, eade perspicitur; v. v. Unde præclare admodum Brentius: *Quod deliquit Aaron, inquit, non fecit animo peccandi, sed optima, ut videbatur, opinione, (Intentione) videlicet, retinendi populum in officio, & ad cultum DEI assuefaciendum, adeoque DEum ipsum colendi; nihilominus quod fecit, tam horribile peccatum fuit, ut ab impiissima Idololatria & defectione a vero DEO, nihil distet. Quare ad bonas nostras opiniones, semper expavescamus, nec consentiamus in eas, nisi prius exploratas ad εὐσέβειαν verbi, respiciamus, cum verbo DEI convenire. Israelitæ bona opinione comburebant liberos per ignem Molocho, sed designabant impium & crudele homicidium. Judæi bona opinione, persequabantur Apostolos, & interficiebant sanctos, sed committebant latrocinium. Non igitur juxta bonam opinionem, sed juxta verbum DEI de factis judicandum est, Comm. in Cap. XXXII. Exod. f. 147.*

§. XXIII. In similem prope Idololatriam, ex *bona* ut apparet *opinione*, incidit Gideon *Jud. II. 26*. Nam & hic ipse ex inauribus, torquibus, aliisque ornamentis, ab hostibus reportatis, *Ephod*, seu cinctorium Sacerdotale, confici jussit; id est sacrum victoriæ monumentum, hujusmodi, quod filii DEI imaginem, veste sacerdotali indurâ retulit, quæ non spernenda conjectura est. B. Schmidii, in h. l. *Intentionem certe optimam ac divinissimam* Gideonis fuisse, Brentius observat, *ad b. l.* Quod enim institutum divinius videri poterat, quam Filii DEI, qui toties apparuerat, colere memoriam? & ad ejus cultum quoque populum excitare. Sed vel divinissima Intentio, si a verbo DEI recedat, & cultum meditetur, non mandatam, in Idololatriam manifestam exit. Nam ad ipsum attende exitum: *fornicatus est omnis Israel, cum Ephod, & cecidit Gideoni & omni domui ejus in laqueum.*
id

id est; extremam perniciem v. 27. Itaque hanc Intentionem, *superstitionum velamen*, ex vero appellat Schmidius; neque enim, inquit, *ut bene sentias & bonum opereris sola bona Intentio requiritur.* Quare per se tantum stare potest, non pro circumstantiis aliis, quin ipsa saepe bona Intentio, per malas alias circumstantias corrumpitur. Habuit Gideon bonam in Ephodo Intentionē, nihilominus Scriptura illū arguit. l.c.

§. XXIV. Nec aliud Idoli genus fuisse existimo quod in domo sua coluit Micha quidam, Ephraimita, *Jud. XVII. 1.* Nam & hoc Ephod appellat textus, quod insuper quibusdam *Theraphim*, id est, ministris DEI, seu diis minoribus, stipatum fuit, ut adeo & DEI summi & omnium Angelorum cultum, ædibus suis inclusisse videatur. Dux hujus facinoris scœmina erat; nam mater ipsius Michæ votum fecerat, de mille & centum argenteis, huic idolo impendendis, quos quidem clam sustulerat filius, sed execrationibus matris deterritus, restituit ablatum, & in idololatriam consentit; sculptilibusque affabre factis, suum ipsius filium, Sacerdotem præfecit. Non putem hos Idololatrias eum in finem novum cultum instituisse, ut diis alienis, sed omnino ut vero DEO inservirent. *Jehova*, inquit mulier, *consecravi hoc argentum*; non Diis gentium v. 3. Sed omnis *Idolo servata* tandem genitrix idololatriæ est, quocumque demum recti proposito coleretur. Observes enim hic transgressionem verbi divini, *de non faciendo sculptili*, quod latere non poterat Ephraimitas; observes contemptum publici Magistratus; cui cura Sacrorum incumbebat; *his enim diebus vivebant, ac si non fuisset Rex in Israel, dum quislibet, quod rectum videbatur, faciebat, v. 6.* Itaque nec filius excusari potest, qui suafu Parentis ad Idololatriam defecit; nec mater ipsa, quæ in rem adeo

adeo vanas tot fecerat impensas; quandoquidem, *mulieri, in Ecclesia, sive instituenda, sive innovanda, tacendum est, per Apostoli præceptum. 1. Cor. XIV. v. 34.*

§. XXV. Et, quid dicendum nobis de Jeroboamo, primo illo, post Regnum Israelitarum divisum, dominatore? *1. Reg. XII. 26.* De quo dubites, malonie, an bono animo, ad res fidei innovandas accesserit? Nam veritus, ne populus Israel, hoc est, decem tribus, ad Rechabeamum, Regem Iuda, deficerent, si propter sacrificia Hierosolymam proficisci cogèrentur; inito de illis domi redinendis consilio, duos, in Samaria, vitulos aureos erexit, quorum alterum, *in Bethel*, alterum, *in Dan* collocavit, addito edicto, ut omnes Deum Israelis, ritu, inter Israelitas, recepro, sub hisce simulacris colerent, nec tam longinquo itinere, sibi ipsis molestiam crearent. Equidem haud deerat *προσπασις bona intentionis*; quando non alios introducere Deos, sed tres colere Sacro-sanctæ Trinitatis Personas videri volebat: *Ecce, inquebat, Dii tui Israel יהוה אלהינו ישראל qui te eduxerunt e terra Egypti, v. 27.* Nec proinde aliter victimas fieri iussit, quam, uti in Lege Mosaica præceptum fuerat. DEum, inquebant Pseudo-Propheta, Jacobo apparuisse in Bethel, & cum eo locutum fuisse, adeoque non tantum Hierosolymis, sed ubique locorum adorari velle. Attamen, si unicam illam *recti Intentionem*, exceperis, quam plerique omnes interpretes Jeroboamo, tribuunt, reliqua omnia, adeo scandalosa erant, ut hunc Regem, quandam Principum impiorum imaginem dixeris, quorum mos est, veram Religionem, suum ad arbitrium, attemperare, ut dignitatem saltem, atque potentiam suam augeant stabiliantque. Nam præclara ipsi facta promissio fue-

D

rat,

rat, per Prophetam: *si audieris omnia, quae praecepero tibi & ambulabis in viis meis, ac feceris rectum in oculis meis, servando statuta mea, & praecepta mea, sicut fecit David servus meus; ero tecum, & aedificabo tibi domum stabilem, quemadmodum aedificavi Davidi, daboque tibi israellem*. 1. Reg. XI. 38. Hoc DEI verbo insuper habito, rationi status tantum inserviebat, nec nisi τὸ χρηδόν, seu utile, intendebat, ex retenta, intra Patriae fines, multitudine, sperandum. Præterea, solennia & festa pro lubitu instituebat, quasi honorem DEI, majori, quam hactenus factum, solertia propagaturus, causamque Religionis & pietatis fervidius multo acturus. v. 23. Tum & alios Sacerdotes conquirebat, qui novitatem cultus ferrent, eamque suis *πιδανολογαις* populo persvaderent, Levitis interim, cum nec approbare, nec adjuvare novitium hunc cultum vellent, in exilium pulsus; qui proinde sese Hierosolymam recipiebant, ut sincero, quod hic supererat, verbi ministerio fungerentur 2. Paral. XI. v. 14. Quid multis? talis erat Jeroboamus, qui, ex bona intentione, *malum perpetrarat coram Domino, & Israellem peccare fecerat*. 1. Reg. XVI. 19.

§. XXVI. Verum, his immorari diutius non licet, quin potius instituti nostri memores, ad Hæresiologyam Novi Testamenti revertimur, & in ipsomet *Simone mago*, sistimus exemplum, quo edoceamur, ad pessimum quandoque facinus; optimis aliquando mediis; Sectarios adspirare. Act. IIX. 9. Namque hic impostor, Philippo evangelizanti adhærebat, susceptoque Baptismo, gratiæ & salutis medio, inter recte credentes, nomen profitebatur. Conspectis autem Apostolorum miraculis, hic præstigiarum artifex, donum quoque miraculorum, quod alii per fidem confe-

consequabantur, sibi conferri cupiebat, quodque per hypocrisin, (ex impio quippe magno, factus nihilo melior Christianus) obtinere non poterat, oblata pecunia, emercari studebat. Petrus igitur perspecta fraude, *pecunia*, inquit, *tecum sit in perditionem, quod donum DEI, existimasti donis parari. ib.* Quæ vero causa hujus anathematis? ἡ γὰρ καρδία σου ἐκ τῆς ἐυδαιμονίας ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, v. 21. non enim donum miraculorum quærebat, ut doctrinam Evangelii propagaret, sed ut quantum inde faceret, majoremque sibi adjungeret multitudinem, adeoque auram popularem, inter Samaritanos captaret. v. 23.

§. XXVII. Jam non hæresin, sed integram Hæreticorum classem observo, quæ ex bona Intentione, imo, ex studio defendendæ δυναμικότητος Christi, in pestilentissimum errorem incidit, & veritatem humanæ Christi naturæ in dubium vocavit. Nimirum, erant prioribus Christi Seculis δοκῆται, seu φαντασιασταί, ideo sic dicti, quod humanam Christi naturam, nec veram, nec nostræ ὁμοίωσιν dicerent, sed imaginariam & fictam; eandemque, vel ex cælo allatam, vel ex aere & elementis conflatam, vel specietenus adumbratam fuisse, contenderent. Hujusmodi erant πρόδρομοι ipsius Anti-Christi, qui, dicente Johanne, *non confitebantur Jesum Christum venisse in carnem* 1. Ep. II. 22. Ejusdem quoque furfuris erant Saturniliani, qui Irenæo teste, Christum revera non natum, sed *putative, tantum hominem fuisse* c. Hæres. L. 1. c. XXIII. vel, juxta Tertullianum, in *phantasmate tantum venisse*, tradebant. *Prescript. Hæres. c. XLVI.* Tales item Basilidiani, quorum assertum perinde impium erat, Christum *tantum phantasma fuisse, ac revera, non crucifixum, sed pro eo Simonem Cyrenæum mortem subivisse*; quo de videndus *Clem. Alex. L. IV. Strom. p. 368. item, L. VII. p.*

§ 49. Imprimis autem Valentiniani, hunc errorem tove-
bant, quando Christum e coelo detulisse corpus, ac per
Mariam virginem, velut aquam per canalem, transisse, nec
ex utero ejus quicquam assumisse, Epiphanio & Tertullia-
no autoribus, perhibentur. vid. Epiph. Hæres. XXXI. §. 7.
Tert. de Prescript. C. XLIX. Nec alieni hinc erant Carpo-
cratiani, Heracleonitæ, Ophitæ, Cerdoniani, Marcionitæ,
Manichæi & Priscillianistæ, quorum prodigiosas senten-
tias, cum, qui Catalogus hæresium condidit, tum, qui
in eosdem commentati sunt, ubertim exhibent, quæ
nomine eruditissima Dn. D. Ittigii, commentatio, quæ
reliquis facile omnibus palmam præripit, hic commen-
danda est. Sæpe me torfit, tam pertinax Hæreticorum,
in defendendo hujusmodi delirio, consensus, donec
ex certaminibus, hætenus ageratis, cognoscere licuit,
omnes hos Hæresiarchas, aut ex Schola Platonis, aut ex
porticu Zenonis prodiisse, quorum utrorumque hypo-
thesis erat: materiam, unde caro nostra originem du-
cit, omnis mali fontem, ipsiusque infernalis genii sobo-
lem esse. Hac igitur hypothese suffulti, religioni sibi du-
xerunt, Christo corpus, ceu omnis pravitatis peccami-
nosæ receptaculum, tribuere. Proinde, ne Christum, cu-
jusdam peccabilitatis infimularent, ipsius veritatem car-
nis inficiati sunt. *An igitur metus est, Athanasius quærit,
ne contagionem peccati sentiat, si ipse cum DEUS sit, verus &
integer homo fiat? De Incarnat. Chr. T. 1. p. 27.* Itaque in hac
causa Intentionem recti obtendunt: *Quomodo inquirunt,
potest humana natura, in consuetudine peccandi versata, pro-
pagationem peccati recipiens, a peccato libera esse? est enim
hoc impossibile, erit igitur Christus, ut alius quisquis, peccato
obnoxius; apud eundem Athanas. de Salut. Chr. Adv. p. 639.
Hinc est, Fulgentius inquit, quod Manichæus, in DEO vero,
verans*

*veram carnem formidat credere, cum humanam carnem non
 vitio culpa, sed naturali credens proprietate pollutam, naturam
 malignam sibi mendaciter fingit, cum tantam virtutem cæcus
 attribuit, ut si crediderit, verum DEUM, veram carnis assum-
 sisse naturam, divinitatem, quam fallaci professione dicit inqui-
 nabilem, carnis non credat pollutionis expertem: Et ideo in
 Christo, carnis pbantiam credere maluit, quam naturam: Et
 dum infirmitatem humanam, ab illa susceptam, medicinali
 virtute, non vidit: semetipsum miser, a remedio salutis exclu-
 sit. L. I. C. V. ad Trasmund. p. 130. At, non decebat tenebras
 quarere, ad accendendam veritatem, quæ sua jam luce
 radiat, nec conveniebat, mysterium fidei, ex hypothe-
 si pagana adstruere; quandoquidem, ex hoc deliramen-
 to, Christi, & conceptio, & nativitas, passioque & cru-
 cifixio, adeoque meritum ejus universum, everteba-
 tur. Istiusmodi cogitationes, verba Athanasii sunt, nimia
 impietate scatent, nam cur in definiendo peccato, ex natura, pec-
 catum esse asseritis, idque ex opinione impiissimi Manichæi: bac-
 dum sentitis, criminatores vos ostenditis opificii natura. De In-
 carnat. JES. Chr. p. 627.*

§. XXVIII. Porro, & alia existit Hæreticorum co-
 hors, quos communi quodam nomine & 40x6 salutavit
 antiquitas, eo, quod, vel animam, vel mentem ra-
 tionalem, Christum assumpsisse, inficiarentur; quem in
 censum Apollinarista præcipue veniunt, Dimoerita item,
 Eunomiani, & qui per omnes fere orientis Ecclesias
 errorem propagarunt, Thimotheus atque Vitalis; sic ut
 Paravio judice: omnes propemodum hæreses, quæ verum &
 Catholicum incarnationis dogma, labefactare conate sunt, ex
 Apollinaris fonte fluxerint. Dogmat. T. IV p. 24. Summa istius
 erroris huc redibat: Christum corpus tantum & 40xov. suscepisse,
 aut si de anima irascibili & concupiscibili concederetur, mentem
 tamen

tamen, siq̄vā non assumisse; sed λόγον ἡγεμονικόν hanc vicem
supplevisse. Quo de vid. Theodoret. Fab. Heret. p. 40. &
Sozom. L. II. c. XXXVI. item Vincent. Lirinens. contra
Heres. CXVII. & XXI. Ecquid autem fuit, quod Apol-
linarem, ejusque affectas, in hunc errorem abripuit?
Equidem e Platonica Philosophia haustum fuisse illum,
Nemesius affirmat: quidam ait, ex quibus est Plotinus, aliud
putant esse animam, & aliud mentem, statuentes, ex tribus velut
constare hominem, ex corpore, anima & mente. Hos secutus est
Apollinaris, Laodicea Episcopus. Hoc enim jacto fundamento
sententiae suae, reliqua, dogmati suo consentanea, superstruxit,
De Nat. Hom. C. II, p. 622. Bibl. Patr. Sed ex Petavii iudi-
cio, bona fuit indentio: hoc modo inquit, consulere se Christi ἀνα-
μνηστικῶς, id est, impeccabilitati putabant; quam tolli e me-
dio stulte arbitrabantur, si mens inesse illius animae diceretur.
T. IV. Dogmat. p. 27. At, aliter de his orthodoxa judica-
bat antiquitas. Nam, cum Apollinaristae, apud Athana-
sium, sic dimicarent: si omnia assumit Christus, omnino quo-
que mentem, cogitandique vim humanam assumit: at qui im-
possibile est, in humanis cogitationibus peccatum non versari:
quomodo igitur Christus absque peccato erit? inane hoc effu-
gium ex solido refellit Athanasius, quem vide, Lic. de Sa-
lutar. Adv. Christi p. 637.

§. XXIX. Equidem, Sectariorum quampluri-
mos, etiam ex malo animi proposito, causas Religionis in-
novasse, quis dubitet? id quod nonnulli aliquando a-
perte produnt; alii vero, ne bonae intentionis laude
excident, callide diffimulant ac tegunt. Ita Nicolaitas,
promiscuas mulierum consuetudines, aliasque permissiones ob-
scenae admisisse, & ceu rem licitam docuisse, testantur Ire-
naeus. L. I. C. XXVII. & Epiphanius Heres. XXV. Sic & de Ba-
silidianis constat, quod τῶν ἀνεπιτηδεύτων τῆς σαρκὸς, seu
omnis

omnis fœditatis patratores fuerint, ut est apud Epiph. Hæres. XXIV. & Damasc. de Hæres. p. 286. in Monum Cotelerii. Carpocratianes quoque, refert Epiphanius, nihil aliud intendisse, quam ut sub Christi nomine, animos ad impia sua dogmata pertraherent, neque enim aliare, pergit, nobis similes sunt, quam quod solo Christiani nomine gloriantur, ut ementiti hujus vocabuli specie, improbitatem suam exerçant. Dicunt enim: Quæ ab hominibus mala judicantur, ea minime mala esse, sed honesta natura; nihil enim natura malum esse, sed ab hominibus duntaxat præva censi Hæres. XXVII. §. 4. De Manichæis, juxta & Priscillianistis, supra quidem constitit, quod soleant prætextu boni propositi hæreses suas mirifice obvelare; at in pluribus tamen, pessima illorum intentio denudata fuit satis. Nam illi rejiciebant Veteris Testamenti Libros, hi autem admittebant, sed pravo utrinque instituto; ut videlicet, Legge Mosaica, vel rejecta, vel enervata, vitiis & delictis fræna laxarent. *Etsi Vetus Testamentum Priscilliani se suscipere simulant, Manichæi refutant: ad unum tamen finem utrorumque tendit intentio; cum quod isti recipiendo corrumpunt, illi abdicando impugnant. In execrabilibus autem Mysteriis eorum, quæ quanto immundiora sunt, tanto diligentius occultantur, unum prorsus nefas est, una eademque obscœnitas & similis turpitude. Quam etsi eloqui erubescimus, solidissimis tamen inquisitionibus indagatam, & Manichæorum, qui comprehensæ sunt, confessionibus detectam, ad publicam fecimus pervenire notitiam.* Ita Leo Magnus, velut de re comperta loquitur. *Epistol. Decret. p. 489.*

§. XXX. Quodsi tamen veras utrinque causas contendamus, multo plures existimem Sectarios, ex bona, quam ex mala intentione in errorem prolapsos fuisse, aut saltem bonum animum dolose obtendisse.

Nam

Nam ex solius sanctimoniam, & bonorum operum studio, ad quod plerique omnes, ut ad saxum, adhærescunt, quot non hæreses & schismata prognata sunt? Scilicet hæc una propemodum *Gnosticorum* cura atque contentio fuit; ut ad majorem, cum illuminationem, tum integritatem morum pertingerent, quam tamen, ubi in sola lege, non in verbo Evangelii, quærerent, facta fidei jactura, in exitialissimos errores inciderunt, velut ex *Hæresiologia* veterum constat. Conf. *B. Thomæ. Orig. Hist. Phil. p. 47. seqq.* Nec multo levius, utut ex alio principio, errabant *Gnosmachi*, quippe, qui omnem Christianismi cognitionem accuratorem nihili faciebant, dicentes: *subervacaneum quid agere homines, qui cogitationes nonnullas in divinis exquirant Scripturis: nihil enim aliud querere Deum a Christiano, nisi bonas actiones. Quocirca melius esse, ut simplicius quis incedat, nullumque dogma, ad scientiarum quæstiones pertinens, investiget. Damasc de Hæres. p: 322.* Quod si ad Pelagianos pergas, nihil his sanctius, nihil in virtutis studio rigidius fuit, adeo ut ipsimet Augustino, qui mores ipsorum probe noverat, *homines in speciem pii, audiant: non tales sunt, inquit quos facile contempnas; sed continenter videntes, atque in bonis operibus laudabiliter versantes Epist. CXX. c. 37.* Sed tamen, cum initium & progressum Christianismi, non ex gratia, sed ex solius naturæ viribus derivarent, adeoque hominem Christianum, vel sine Christi auxilio & merito perfectum fingerent, nihil isthac hæresi, Ecclesiæ exitiosius contigit, adeo; ut ex vero Theologi judicent, Pelagianos prima torius, qui hodieum viget, Papatus fundamenta jecisse. Uti passim Lutherus & Gerhardus. De Audianis gemina Epiphanius tradit. Nam *Audius, imprimis clarus fuit, inquit propter vitæ integri-*

*tēgriatē, & divinā fidei Zelum, & ardorem: qui cum saepe non-
 nulla videret, quae in Ecclesiis peperam geruntur, Episcopos &
 Presbyteros coram increpare, ac redarguere non verebatur,
 & identidem monere: non debent hęc isto modo fieri:
 non ita hęc admistrare convenit, Hæres. LXX. §. 1. At
 tandem ex præpostero Reformationis studio in schi-
 sma atque hæresin de lapsus est, famosamque Sectam
 condidit, cuius ipse dux fuit; quo quidem exemplo
 apud animum perpensio, Petavius inquit: *Hęc est via
 trita plerorumque Hæresiarcharum, qui quovis seculo Ecclesie
 bellum intulerunt. Hi enim hanc viam ingressi, initio dese-
 ctionis fingebant se infensos esse vitiiis, quae in disciplinam Ec-
 clesiasticam irrepserant; fueruntque, qui bona & inculpato
 animo primum ita se gerebant, at paulatim primorum consilio-
 rum immemores, nec intra mediocritatem consistentes, ad
 extrema delati eunt, ipsique se ardoribus immodici fervoris ab-
 sumserunt. Is fuit finis infelicis illius Audii, de quo egit S.
 Epiphanius. Exemplum hoc, pergit, attendere oportet nostros
 illuminatos, qui tanto studio ardent revocandi Ecclesiam ad
 veteres canones, quos violari usque adeo agre ferunt, non a
 paucis, sed ab universo fidelium corpore. Inprimis vero o-
 stendit, nuperum illum Arnaldismum ex eodem hoc
 fonte manasse; Antonius enim Arnaldus, edito de fre-
 quente communionē, libro, laxam nimis Ecclesiae disci-
 plinam emendare intendebat, cum communionem Ev-
 charistiæ nimis frequentem accusaret, ad quam quilibet,
 non præmissa, quam antiqui Canones require-
 rent, pœnitentia, admitterentur. Initium igitur fecit a
 pœnitentia, verba Petavii sunt, quae est præparatio necessa-
 ria, ad disponendos animos nostros, ad sanctissimum totius Re-
 ligionis Christianae officium, communionem nimirum Eucharis-
 tiae. Cumque insignem abusum animadvertisset, in directio-
 ne ejus**

E

ne ejus officii contendit, revocanda esse prisca Veteris Ecclesie instituta. Hoc est arcanum nove Reformationis mysterium, ad quod defendendum ingens hoc volumen conscripsit Arnaldus; in quo ostendit, non satis esse, ut digne ad communionem accedamus, si, confessi peccata nostra Sacerdoti, poenitentiam, ab eo nobis impositam, exsequuti fuerimus; sed præterea reverentia testificanda causa, aliquamdiu abstinendum a pane illo vitæ, & quam maxime vitandam formam illam veteris poenitentia. Dogm. Theol. L. 1. c. 111. p. 221. Omitto demum Novatianos, quorum rigor, in emendanda Ecclesie disciplina, peperit crudele dogma, de venia lapsis non impertienda; omitto Apostolicos, Angelicos, Anchoretas, Catharos, Eucetias, & si ad recentiores te convertas, Puritanos, Separatistas, Spirituales, Rigidistas, Fratres charitatis, & hujus furfuris plures, quorum vel nomina indicant, quam proclivi, ad emendationem vitæ, animo fuerint; sed, causis veræ doctrinæ insuper habitis, nonnisi turbas seditionesque in Ecclesia excitarint.

§. XXXI. Cæterum & aliud quoddam malum ex prætenâ recti Intentione subortum est. Erant in veteri Ecclesia, qui præclare sese meritos putabant; si in causis Religionis veritatem coelestem figurentis quibusdam adjuvarent, quo facilius doctrina Evangelii a gentilium sapientibus reciperetur. Atque ex hoc fonte prognati sunt tot libri Anonymi, juxta & *Ἰουδαϊκά*, quos cum ætas Apostolica, tum proxima imprimis viderunt. Hujusmodi sunt oracula Sibyllina, nec non Scripta pagano-Christiana, quæ Mercurii, Trismegisti nomine circumferuntur: in quibus, negari non potest, capita Religionis quam plurima contineri, & verbis ita perspicuis explicari, ut lectorem, Christiana fide imbutum, facile occupent. Nec satis fuit Paganis aucto-

auctoribus hujusmodi factus supponere; sed & sub i-
 psius *Christi, Mariæ virginis & Apostolorum* nominibus, spu-
 rii quidam Libri, editi leguntur. Uti sunt: *Epistola*
Christi ad Abgarum, S. Mariæ Epistola ad Ignatium, ad Mes-
sanenſes, ad Florentinos; tum & Evangelium *Petri, Thomæ,*
Philippi, Andreae, Matthiæ; itemque *Prot-Evangelium Jacobi,*
 ut nihil de *Aëtis & Apocalypſibus Pſeudo-Apoſtolicis* addam,
 de quibus elegantissima Dissertatione egit Vener.
 D. Ittigius, in *Appendice Dissertationum de Hæresarchis*; ſi-
 gillatim vero, spuria hæc monumenta, edit *Dn. Fabri-*
cus, in Apocryphis Novi Testamenti. Tametsi vero non-
 nulla horum ab Hæreticis conficta sint, ad veritatem
 Religionis enervandum; quamplurima tamen hujus
 generis, a Christianæ Religionis assertoribus, inventa
 fuisse constat, ut ut causas veritatis cœlestis adjuvarent.
 Verum, ut ut piùm hoc propositum laudem mereatur,
 tamen *veritas DEI per mendacium excellere non debet in-*
ipſius gloriam, Rom III. 7. Erant enim hi viri nimium
δυσώτιστοι, tamque pusillæ fidei, ut verbum DEI in-
 efficax esse crederent; nisi Regnum Christi mendaciis
 simul promoveretur. In quam sententiam eruditissi-
 mus Casaubonus, recensitis quibusdam veterum *θεο-*
κρητόρις, scite atque sapienter; *laudo propositum*, inquit,
consilium vehementer improbo, & toto pectore detestor. Fa-
cit enim veritati injuriam, qui falso patrocinio, hoc est, ope
Diaboli, putat illam habere opus. Exerc. I. p. 66.

§. XXXII. Sed linquamus tandem vetera, & de
 statu Ecclesiæ moderno videamus. Si enim *Pontificios*
 respicias, solent illi, ceu constat, singularem quandam
methodum dirigendæ Intentionis præscribere, quam in eo
 collocant, ut in suis quisque actionibus, licitum ali-
 quem finem intendat, & actionem per se pravam,

innoxio quodam fine emendet. Nos, inquit, pro virili
homines ab illicitis rebus absteremus; at ubi actum impedire
non possumus, saltem intentionem ipsam eo dirigimus, ut a-
ctionem per se nocentem, emendet finis intentus, apud Mon-
tal. in Liter. Provinc. Epist. 7. Tum vero ad bonam Inten-
tionem sapius provocant Pontificii, ubi in defenden-
dis fidei erroribus occupantur. Sic in controversia,
de Traditionibus humanis; Nos, inquit, bona mente,
consilio sancto, propositoque pio nitimur, atque nostris doctri-
nis, homines signiores, velut quibusdam igniculis accendimus,
& in servitum DEI erigimus, apud Carolostadium, de
Canonicis Scripturis, p. 9. Sic iterum, de culto imaginum,
a Chemnitio confutari, subinde repetunt illud axio-
ma: Quicquid in nomine Domini, ad ejus honorem & venera-
tionem fit, id non potest non sanctum, pium & DEO placi-
tum esse. Cum igitur imagines fiant, colantur & adorentur,
ea opinione, quod homines existiment, se hoc modo DEO gra-
tium cultum prestare, quis hoc, quod bona Intentione fit,
damnare audebit? Ad quod cordate respondet Chemni-
tius: ex hoc aximate non gentes tantum: verum etiam Ju-
dei, Idololatriam suam extruxerunt, & inde eam, contra o-
mnium Prophetarum monitiones justificarunt. Sed DEUS
expresse de cultu suo divino dicit: non faciatis singuli,
quod vobis rectum videtur, sed quod ego præcipio
tibi, hoc tantum facies DEO tuo, non declines, vel
ad dextram, nec ad sinistram, nec addas aliquid, nec
detrahas. Exam. Concil. Trid. p. 698. f. Porro, si quæ-
ras, cur votis monasticis conscientias constringant &
onerent; ex bona opinione id fieri, respondent. In-
venies eos, inquit Lutherus, hac opinione impia obsessos,
quod arbitrentur, gratiam Baptismi irritam factam, & jam
secunda tabula penitentia naufragium evadendum esse, ideo
quæren-

querendum per votivum vivendi genus; non solum ut boni fiant
 & peccata doleant, sed & abundantius pœniteant, & cæteris
 Christianis, meliores fiant. De *Vot. Monast.* T. II. *Jenens.* p. 514.
 Iterum quæriti, cur Monachis & Clericis suis, conju-
 gio interdicant? paratum hoc denuo effugium ha-
 bent: scilicet, ut muneribus sacris, studio orationis & officio
 pastorali eo melius vacare possint. Bellarm. *L. I. de Cler.* c. 19.
 Denuo sollicitati, cur Laicis, in Eucharistia calicem
 subtrahant? respondent; ne qua sanguinis Christi gutta
 in terram effundatur. Tandem rogati, cur fabulam
 purgatorii excogitarint? non dubitant bonam intentio-
 nem prætere, ut Christiani eo facilius in officio reti-
 neantur. Quid multis? Hoc fundamento maxima pars
 culcum Pontificiorum stat, corruique, sicut & Judæorum
 superstitio, uti præclare judicat Selneccerus, *Comment. Epist.*
ad Rom. pag. 232.

§. XXXIII. Pergo ad Reformatorem cœtum, qui bo-
 nam *Intentionem*, veluti σὸφὸν πάρεμνον, hodie adhibent, ad
 studium concordie Ecclesiasticæ promovendum. Ne-
 que enim quenquam inter ἐπινοετοῦς, sive veteres, sive
 modernos, fore existimem, qui non, ut utræque Ec-
 clesie in unitatem fidei coeant, votis omnibus exopta-
 rit, seriatimque animi sententia quæsierit. Sed, num sin-
 cera illa & sine fuce *Intentio* sit, ipsaque *media*, quæ in-
 dicata sunt hactenus, ad hunc finem obtinendum suf-
 ficiant; de eo jam pridem est dubitatum. Alii enim id
 querunt, ut una pars in alterius castra transeat, id est,
 succumbat & tesseram abjiciat; alii eo pertendunt, ut
 uterque cœtus, in mutuam tolerantiam & societatem
 concedat; alii communis adversarii oppressionem
 regni amplitudinem, ex hac animorum conjun-
 ctione, sibi promittunt. Quorum omnium institutum,

vereor, ut vel ex rectitudine morali defendi possit. Quandoquidem *illi* Ecclesiae nostrae, cui ramen veritatis laudem tribuunt, totalem extirpationem; *isti* nonnisi verissimum Syncretismum intendunt, in tot iterum sectas abiturum, quot de recta fide opiniones in Ecclesia tolerantur; *bi* denique rationem status animo praecipiant, adeoque, vim unitam, quovis hoste & regni invasore superiorem fore, confidunt. Nec magis *media*, quibus hunc suum finem se consecuturos putant, nobis probantur; cujusmodi sunt: *Causas Religionis in medio relinquere, nec, celebratis conciliis, definire: controversias haecenus agitas, nec ad fundamentum fidei, nec ad veritatem, quae alicujus momenti sit, referre: elenctum porro nominalem profligare: disputationibus & scriptis irenicis, quae scapham scapham appellant, obviam ponere; & denique non Theologis, sed Politicis, & viris secularibus, causas fidei decidendas relinquere. Paucis sectusa veritatis investigatione, ad quandam utriusque partis contesserationem proflire.* Quotquot enim haecenus libelli irenici, vel recto, vel aperto Marte, prodierunt, nonnisi retiatendunt incautis, & ad inescandam multitudinem compositi sunt. Ignavus igitur sit oportet, ac nimium simplex, qui hastam abiciat, & ex possessione veritatis, quam nobis tot publicae illorum confessiones asseruere, deturbari sese patiat.

§. XXXIV. Nunc universa *Fanaticorum* turba, ante oculos versatur, de quibus multo quam notissimum est, quod errores suos, nonnisi specie pietatis & *bonae Intentionis* disseminet. Sive enim *Anabaptistas*, sive *Memnonistas*, sive *Quackeros*, sive *Boemistas*, & quascunque hujus generis cohortes, respicias, tantum omnes zelum, tamque splendidam praefereunt pietatem, ut dubium hinc mo-

moveatur: *an non hereticorum opera* (quod nomen utique merentur, qui naufragium fidei fecerunt) *vere bona sint, Deoq; placeant?* Antesignanus quidem id genus hominum in exemplum nobis sistit, juxta quod nostros emendare mores conveniat. At sano Theologo indigna ista quidem assertio est, cum, vel in Baalitis, vel ipsis Pharisæis, multo fervidius fuerit bonorum operum studium, & tamen *imitari illud prohibet Christus, Matth. XXIII. 3.* non enim viva, sed mortua sunt Ecclesiæ membra, a quibus bonos fructus expectare perinde *ἀδύνατον* est, atque *α σπίνις υνας colligere. Matth. VII. 16. vid. Calov. Exegem. A. C. A. VI. c. 1. 88.*

§. XXXV. Denique, si totum, qui hodie Ecclesiam infestat Pietissimum, perquiras, ecquid aliud, quam schisma est, quod *bona quidem Intentio* genuit, at *illicita hæcenus media foverunt.* Prope fascinarus est orbis isthac *αγοράσας*, ut quosvis errores, & quantacunque crimina bonæ Intentionis velamento tegat. Equidem recti propositum studiumque pietatis satis indicant *pia illa desideria*, ab hujus sectæ auctore edita, quando nonnisi emendationem vitæ, & propagationem Christianismi ostentant, quam tamen mediis, ad hunc scopum delectis, contaminant, atque depravant. Quin imo, ne *Intentionem* quidem *puram atque sinceram* fuisse, etiam illi odorati sunt, qui ex Scholis ejus prodierant. Sic enim Wincklerus, P. Hamburgensis: *Die Haupts Summa in diesem Werk ist der Chiliasmus: Das ist/ die Crone / wornach man ziehet/ die Nebenabsicht ist die Be- rüdung zur Einsalt/ und die Frucht ist ieder Spaltung. Im Bedenck. über der specie Facti Peterßen: p. III.* Quam tamen culpam *bonæ Intentionis* prætextu sic elevat magister: *Was D. Peterßen betrifft/ habe ich an seiner gründlichen Gots*

Gottesfurcht/ Aufrichtigkeit/ und redlichen Intention, in al-
 len Stücken/ göttliche Ehre/ und der Menschen Heil zu beför-
 dern/ die wenigste Urfach zu zweiffeln. D. Spen. Bedend. S. 2.
 Quicquid tandem sit de bonitate Intentionis: ipsa etiam
 media, hactenus explorata, fini non congruunt, quin po-
 tius eidem adversantur. Ecquem enim fructum perpere-
 runt *privata illa collegia pietatis?* quorum scopo sese exci-
 disse, auctor ipse, paulo ante obitum, fassus est: in meinen
 collegiis habe ich den verhofften Nutzen/ aus mehreren Ursa-
 chen nicht erhalten: *Curr. vit. a Spen. p. 32.* Quid utilitatis aut
 incrementi ad Christianismum attulit hypothesi: *De non-
 dum impletis Propbetarum vaticiniis?* ex qua, cum Atheos,
 tum Judæos, sese convicturum putabat? *si indulgeretur. sci-
 licet, restare maximam illorum partem, in Christi reditu, ad re-
 gnum millenarium, implendam.* Hoffm. Besf. 3. p. 170. Imo, quo
 successu homines a securitate revocati sunt, *effiçto illo gra-
 tia divina termino?* quod perpetuum illorum effugium est.
 Annon perinde hoc esse dixeris, quam *hominum salutem,*
per fas & nefas promovere velle? uti loquitur Dn. D. Ittigius,
Concione Dom. Mis. sub fin. Sane, *abrogatio Librorum Symbolicorum,*
*Systematum Theol. & Studii Philosophici; ac surrogatio Theologiae my-
 sticae, id est, Christiano-pagane; abolitio confessionis privatae, comen-
 datio librorum fanaticorum, & sexcenta hujusmodi media,* tantum
 abest, ut Christianismum promoverint, ut potius ad præsen-
 tissimum schisma munierint viam. Num vero *bona Intentione,*
 hanc pravitatem mediorum exculpaveris? minime vero. Ut
 enim *Intentio recte scribendi,* admissum sphalma, non vertit in
 orthographiam; nec *Intentio recte dicendi* barbarismum, aut so-
 becismum, mutat in latinam dictionem: ita nec *Intentio recte
 docendi,* & verum Christianismum promovendi, id præstat, ut
 Solæcismus, aut quicumque error, in causa fidei admissus,
 quenquam a culpa liberet. Id quod erat
 nobis ostendendum.

S. D. G.

ED - Beg 2002

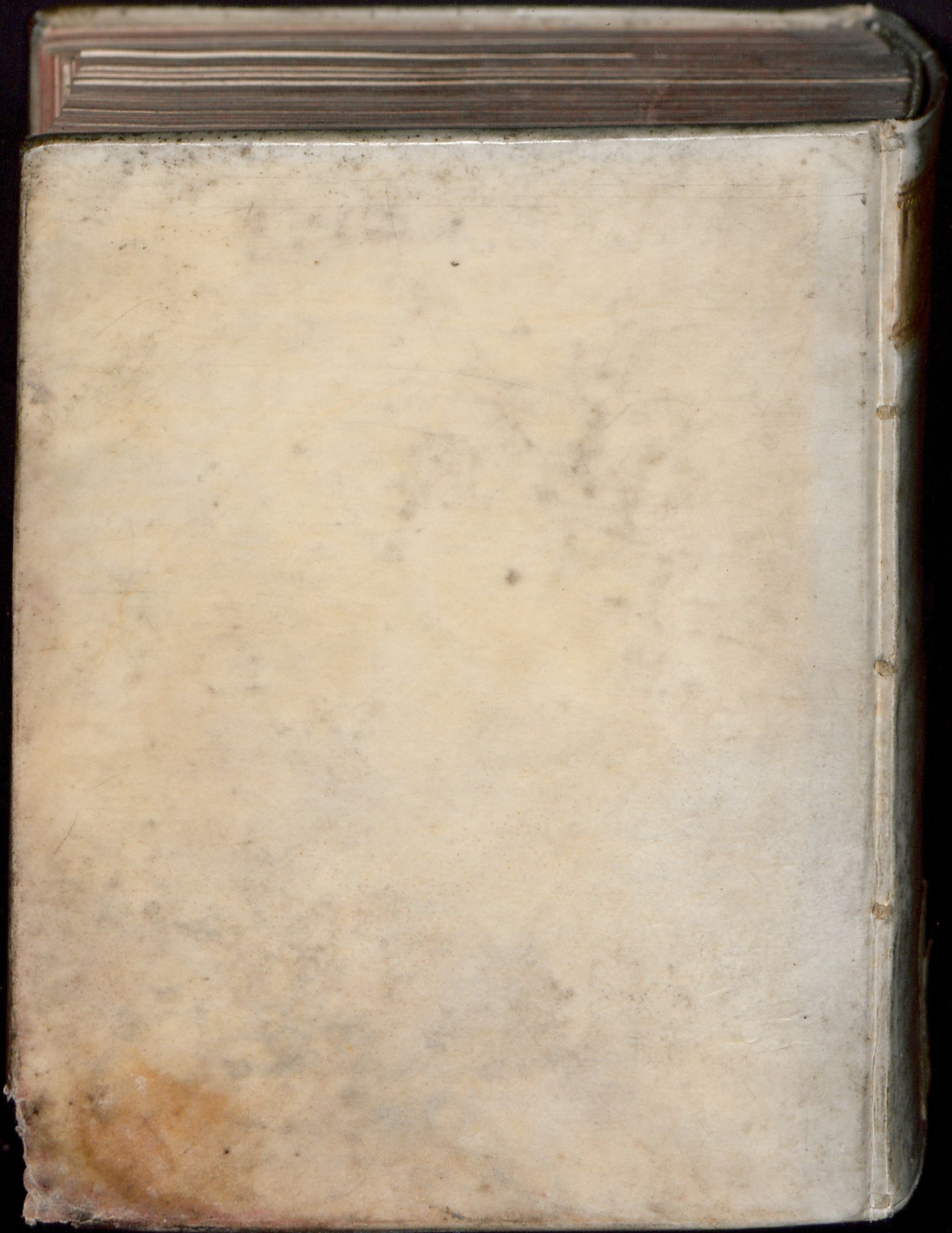
01 A 6739

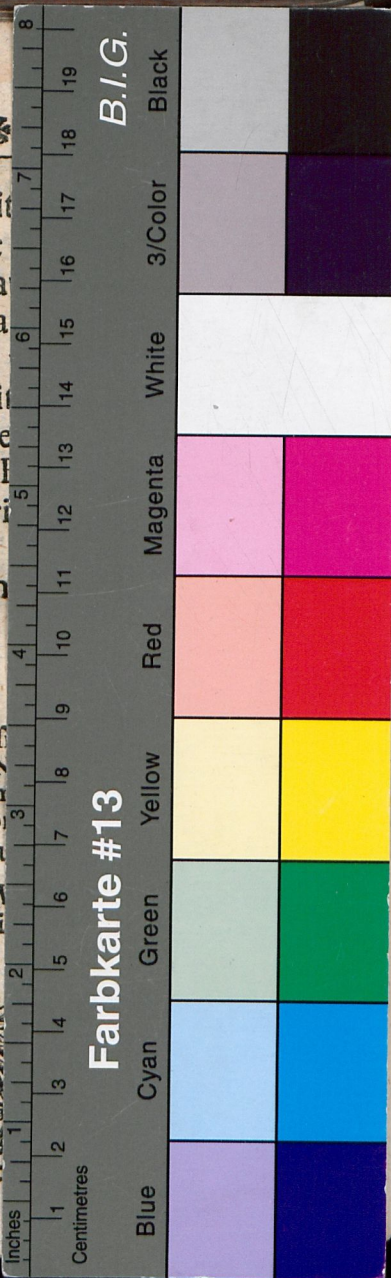
Sb.

Do

Reha ✓

41
Juli

19

Q. D. B. V.
DISPUTATIO THEOLOGICA,
DE
BONA INTENTIONE,
PLERORUMQUE OMNIUM SE-
CTARIORUM ASYLO,

Quam,
SUB AUSPICIIS
RECTORIS MAGNIFICENTISSIMI,
SERENISSIMI PRINCIPIS REGII AC DOMINI,
DN. FRIDERICI AUGUSTI,
ELECT. SAX. HEREDIS,
ETC. ETC. ETC.

PRÆSIDE
DN. JO. GEORGIO NEUMANNO,
SS. THEOL. D. ET P. P. CONSIST. ECCLES. ASSESSORE
ET ACADEM. BIBLIOTHECARIO,
DOMINO PATRONO, AC PRÆCEPTORE SUO,
per omne vitæ spatium colendo,
Ad diem *Julii* MDCCVI.

tuebitur,
BALTHASAR GEYDER, NORDLINGENS.
AUCTOR ET RESPONDENS.

Recusa, Anno 1711.

